

נץ-חלב איזמלני *Ornithogalum lanceolatum* גיאופיט המקדים לפרוח (ינואר 2021)

ערגה אלוני

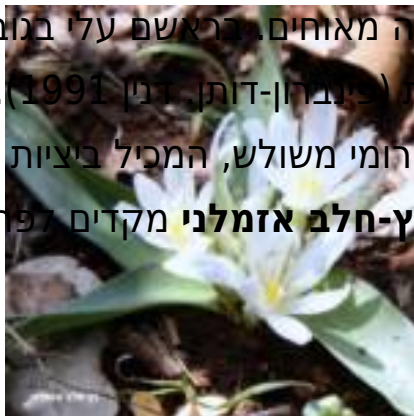
נץ-חלב איזמלני המשתייך למשפחת האספרגיים, הוא גיאופיט בעל בצל רב שנתי בקרקע (בניגוד לבצלים חד שנתיים המתחלפים כל שנה לדוגמה: צבעוני תרבותי). הבצל שהוא אבר אגירה. הוא בעל גלדים (עלים תת קרקעיים אוגרי מזון) וניצנים, מסודרים על בסיס-עוגת בצל ממנו מפתחים שורשים. **בנץ חלב איזמלני**, הוא טמון בעומק 5-7 ס"מ, קוטרו 3-4 ס"מ. בעונה הלחה העלים שהתפתחו מטמיעים. המוטמעים וכן מים וחומרי הזנה מהקרקע, מנוצלים לגדילה, וחלק נאגר בגלדי הבצל. הגלדים, לרוב אלה שבהיקף, מתרוקנים והופכים לקליפת הבצל. גלדים חדשים במרכז, מתמלאים והמלאי המצוי בהם ישמש את הצמח בעונה הבאה. צורה זו של אגירה אופיינית למינים הגדלים באזורים עם אקלים בן שתי עונות בשנה: עונה לחה ועונה יבשה. בהתעוררות הניצנים מתרדמתם בתקופה הלחה, הם זקוקים למשאבים לתחילת חייהם. משאבים אלה מסופקים מידית מהבצל-ממה שנאגר בגלדים. ישנם מיני גיאופיטים שבעונה הלחה יצמחו רק עלים (כמו חצב) ויפרחו בעונה היבשה, אחרים יפרחו באותה עונה. גיאופיטים כאלה הם היסטרנטים - מפרידים את מופע הפרח מהעלים. (דפני, כהן, נוי מאיר 1984). **נץ-חלב איזמלני** שייך לטיפוס עם פנולוגיה סיננטית. הצמח מפתח עלים ופרחים באותה תקופה.

ניץ-חלב אזמלני- מימין: העלים דמויי סרגל ערוכים בשושנת. באמצע: הבצל, השורש, העלים, ופקעי פריחה. משמאל: צורת התפרחת. צילמה ערנה אלוני ©

העלים בודדים דמויי סרגל ערוכים בשושנת. מאופיינים בעורקים מקבילים וקצה מחודד רחבם 10-30 מ"מ, אורכם 7-10 ס"מ שרועים על הקרקע. מבין העלים במרכז, עולה עמוד תפרחת נמוך הקרוב לקרקע. הפרחים 10-15 מסודרים באשכול שגבעולו לא נושא עלים. בבסיס כל פרח, חפה מוארכת רחבה מחודדת בראשה עם עורקי אורך ירוקים בגבה. תפקידה להגן על הפרח. עם הבשלת התפרחת מתארך עוקץ הפרח, החפה נותרת בבסיס ועלי עטיף הפרח מתפשקים.

העטיף כותרתי עם 6 עלי-עטיף מפורדים בצבע לבן בוהק. מסודרים שלושה עלים בשני דורים עליון ותחתון. מבנה זה משווה לפרח צורת "כוכב" ומוכר בשם האנגלי Star of Bethlehem. עלי העטיף הלבנים מעוטרים בגבם בפס אורך ירוק רחב במרכזו ומוצר בקצהו. הפרח דו מיני: האבקנים 6 שווים בארכם מסודרים בשני דורים. הזירים לבנים ארוכים המאבקים מקושרים במרכז גבם לזיר. הלשכות בולטות, גרגירי האבקה לבנים. במרכז הפרח מצויה שחלה עילית צהובה, בת 3 עלי שחלה מאוחים. הראשם עלי במבנה האבקנים בראשו צלקת. האבקנים מבשילים לפני הצלקת (ניבוחן-דותן דנין 1991). האבקה נעשית ע"י חרקים. הפרי המתפתח הוא הלקט קרומי משולש, המכיל ביציות רבות. בהבשלתו נפתח ב3 קשוות. הזרעים דמויי ביצה הפוכה. ניץ-חלב אזמלני מקדים לפרוח. פורח בדצמבר-ינואר.

נץ-חלב אזמלני, מימין ומשמאל: תפרחת נושאת מספר פרחים. העטיף כותרתי, אבקנים לבנים והשחלה צהובה (במרכז). צילמה ערנה אלוני ©

בעבר בצלי הצמח נאכלו לאחר צלייה. כמו כן הבצלים הצלויים נטחנו ועורבבו בקמח.

הצמח גדל בין סלעים גירניים ברום 900-1200 מ' על טרה רוסה. מצוי בגליל העליון, בשומרון, בגולן ובחרמון. אנדמי לישראל, סוריה לבנון ומרכז וטורקיה.

בסוג נץ-חלב 275 מינים, כולם גיאופיטים בעלי בצל רב-שנתי הנפוצים ברוב היבשות. מרכזם כנראה בדרום-אפריקה, בארץ 6 מינים הגדלים בבר. כמה מיני תרבות מגודלים בארץ כפרחי קטיפה.

ספרות:

דפני א. כהן ד. נוי מאיר ע. 1984. מחזורי אגירה בגיאופיטים. רתם, כתב עת לנושאי שדה בוטניים בא"י 12: 20-32

פינברון-דותן נ. דנין א. 1991. המגדיר לצמחי-בר בארץ-ישראל. כנה. ירושלים.

=====

כל הזכויות שמורות ל"כלנית" ©

לציטוט: אלוני ע 2021 נץ-חלב איזמלני *Ornithogalum lanceolatum* גיאופיט המקדים לפרוח (ינואר 2021) פורחי החודש, כתב-עת "כלנית" מספר 8.

<https://www.kalanit.org.il/ornithogalum-lanceolatum-01-2021>

